

rio, quanquam sine speciali Dei providentia aut consilio factum esse non dubitem.

3. *Dubium.* — *Responsio:* *Christi corpus Josephi et Nicodemi manibus de cruce pie depositum.* — Illud etiam quæri potest, an necesse sit dicere Josephum et Nicodemum propriis manibus corpus Christi Domini deposuisse, quoniam Evangelistæ ita loquuntur: *Tulit, deposuit.* Sed jam in superioribus diximus, vim illius verbi hoc non requirere. Dicitur enim aliquis facere, quod fieri jubet, quamvis ipse per se non faciat; quomodo Pilatus interdum dicitur flagellasse Jesum. Et cum alioqui illi essent viri nobiles, verisimile est non per se ipsos, sed per alios, Christi depositionem sepulturamque curasse. Sed licet hoc ita sit, nihilominus magis videtur pietati consentaneum, hos viros suis manibus deposuisse Christum. Movebantur enim affectu charitatis et religionis, neque existimabant illud esse opus servile, aut sua nobilitate indignum; sed religiosum potius, ac supra suum meritum et dignitatem; non tamen oportet eos solos hoc fecisse; juvari enim ab aliis potuerunt, præsertim a Joanne, et mulieribus quæ præsentibus aderant. Neque existimandum est piam operam B. Virginis ibi defuisse, quæ corpus Christi Domini statim ac de cruce depositum est, virgineo venerabunda suscepit in gremio.

4. *Dubium.* — *Corpus Christi de cruce quando depositum.* — Tandem, inquiri potest qua hora Christi corpus depositum sit. In quo Evangelistæ solum dicunt, postquam Christus lancea vulneratus est, et jam sero factum esset, accessisse Josephum ad Pilatum, et ab eo facultatem petiisse atque obtinuisse; postea vero illud de cruce deposuisse. Ita sumitur ex Mar. 15, et Joann. 19; ubi solum est advertendum, depositionem hanc fuisse ante solis occasum, per horam fortasse integram, vel fere. Nam ab occasu solis incipiebat Sabbathum Judæorum, quando non licebat illis operibus vacare; ideo solliciti fuerunt hi Christi cultores, ut totum negotium sepulture ejus ante occasum absolverent, quod vix fieri potuisset, nisi saltem ante unam horam inciperent Christi corpus de cruce deponere. Et hoc significavit Marc. 15, illis verbis: *Cum sero esset factum, quia erat parasceve, quod est ante Sabbathum.* Et ideo etiam in princ. c. 16, notat mulieres, transacto Sabbatho, emisse aromatha, etc. Idem indicat Lucas illis verbis, quæ supra exposuimus: *Dies erat parasceve, et Sabbathum illucesce-*

bat, et infra: Sabbatho quidem siluerunt secundum mandatum. Idem denique est quod Joan. ait, c. 19: *Ibi ergo propter parascevem Judæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Jesum.* Ex quibus tandem constat corpus Christi post mortem duabus fere horis in cruce pependisse.

5. *Christi corpus ad sepulturam præparatum quomodo.* — Secundo, de modo quo Christi corpus ad sepulturam præparatum est et conditum, Matth., Marc. et Luc. solum dicunt Josephum ab Arimathæa, postquam deposuit corpus Jesu, involvisse illud in sindone munda; solus vero Joannes addit, Nicodemum adduxisse aromatha ad corpus Domini unguendum, atque ita unctum et ligatum sepulture tradidisse. Et de priori quidem parte nihil addendum occurrit iisque D. Thomas, art. 2, in solutione ad 3, dixit, ubi et rationem litteralem illius pii facti reddit, scilicet, id fuisse convenientissimum propter quamdam honestatem; et indicat moralem, scilicet, illo facto doceri debere nos hujusmodi rebus simplicibus ac vilioribus esse contentos. Addit præterea rationem mysticam, nimirum, significatum esse Christum mente pura, ac simplici suscipiendum esse. Denique adducit ex Beda, in hujus mysterii memoriam, statutum esse ab Ecclesia ut corpus Domini tantum in panno lineo consecratur, ut habetur c. Consulto, de Cons., d. 1; et idem notat Hieronymus, Matth. 27; Innocent., lib. 2 de Myster. missæ, capit. 56, ubi dicit, corporales pallas significare linteamina quibus involutum fuit corpus Domini; partem autem quæ plicata ponitur super calicem, significare sudarium, quod fuerat super caput ejus separatim involutum in unum locum. Idem docet egregie Aleuinus, lib. de Divinis officiis, c. de Celebratione missæ et ejus significatione; et Rupertus, Amalarius, Hugo Victorinus, ac fere alii, qui de sacramentis et divinis officiis scribunt.

6. *Christi corpus unctum, et aromathibus conditum ante sepulturam.* — De posteriore autem parte, scilicet, unctione corporis Domini, jam supra diximus de quantitate illius unguenti; de qualitate vero omnes scriptores dicunt fuisse illa aromatha efficacia ad præservandum cadavera a corruptione, ut diutius conservari possint. Quorum usus frequens erat apud Judæos, ut Evangelista dixit, indicans, voluisse Christum in hujusmodi rebus, quæ ad pietatem spectabant, et quodammodo necessaria esse videbantur, gentis suæ

morem servare, seque communi consuetudini conformare, ut ex Augustino recte D. Thomas explicuit, citato loco ad 2 et 3.

7. *Dubium.* — *Responsio.* — Unum vero hinc nascitur dubium, quod ab auctoribus præmittitur, quamvis re vera expositione indigeat. Dicunt enim omnes, Josephum et Nicodemum unxisse corpus Domini, eo animo ut diutius incorruptum servaretur. Unde Chrysostomus, hom. 84 in Joann., eos imperfectæ fidei arguit, dicens: *Adhuc de eo tanquam de puro homine opinabantur, et ea ferunt aromata quæ maxime corpora servare soleant, quod nihil magnum de Jesu ipsos existimare arguebat; multum tamen amorem præ se ferunt.* Ex qua doctrina nascitur dubium. Nam si hi viri unxerunt corpus Christi propter præservationem, ergo oportuit eos sacrum illud corpus exenterare, et intestina extrahere, ut intus ac foris illud ungere possent. Patet sequela, tum quia illi usitato more unxerunt corpus; hic autem est mos unguendi corpora, quando propter præservationem unguuntur. Tum etiam quia alias inutilis et inefficax esset unctio. Nam externa unctio in superficie corporis non potest impedire quominus interiora corrumpantur, præsertim cum illa, propter fæces quæ sunt intra corpus, et propter magnam humiditatem, valde subjecta sint corruptioni. Consequens autem est absurdissimum. Et sane propter hanc maxime causam hoc dubium præmittere nolui, ne fortasse aliquis, casu in illud incidens, ita de Christi corpore sentire auderet. Est enim revera impium, et ab omni Ecclesiæ sensu alienissimum. Repugnat etiam simplici narrationi Evangelistarum, prout ab universa Ecclesia semper intellecta est. Solum enim inquirunt fuisse unctum aromathibus, involutum sindone, linteisque ligatum. Item Ecclesia semper intellexit quinque tantum vulnera Christum in suo corpore suscepisse; non ergo exenteratum fuit, quod piæ aures exhorrescunt.

8. *Christi corpus aromathibus conditum cur.* — Ad difficultatem ergo dici potest primo, licet ea unctio fieret propter præservationem aliquam, non tamen fuisse adeo perfectam et exactam, sicuti apud nos interdum fieri videmus. Neque enim credibile est communem morem sepeliendi hujusmodi fuisse. Quamvis ergo intenderetur præservatio, non tamen adeo diuturna, sed qualis per externam unctionem haberi posset. Deinde, fortasse non improbabiliter dici potest, hujus-

modi unctionem non fuisse solitam fieri propter præservationem, sed honoris ergo, et propter decentiam quamdam, ne fœtorem aliquem corpora exhalarent. Sicut etiam solebant Judæi lavare cadavera, ut ex Actor. 6 colligitur; quæ consuetudo etiam in Ecclesia antiqua est, ut colligitur ex Gregor., lib. 3 Dialog., c. 17, et lib. 4, c. 16 et 27; et tamen illa ablutio non fit propter præservationem, sed propter decentiam, et in benevolentiam signum. Ita ergo facile introduci potuit, ut propter easdem causas lotioni adjungeretur unctio; et ita fortasse factum est in hac unctione corporis Christi Domini. Quod si hoc verum est, facile Josephus et Nicodemus ab ignorantia et infidelitatis nota liberari possunt. Nam, licet sapientissime de Christo sentirent, et proximam illius resurrectionem sperarent, religiose admodum ac pie potuerunt corpus ejus prædicto animo atque intentione ungere.

9. *Dubium de B. Virgine.* — Tertio, locus hic postulat ut explicemus quid B. Virgo tempore hujus mysterii passa sit, præsertim quando filium mortuum, ac de cruce depositum, in ulnis suscepit. Est enim communis vulgi opinio, B. Virginem eo tempore passam esse spasmus, id est præ nimio dolore sensum amisisse, atque in terram corruisse. Cui opinioni favet etiam communis pictura. Nec desunt Sancti Patres et graves scriptores, qui hoc modo de Virgine loquantur, quamvis non omnes explicent in hoc mysterio potius quam in aliis spasmus ei accidisse. Alii enim hoc affirmant de eo temporis articulo, in quo B. Virgo Christo crucem ferenti occurrit. Unde qui historiam seu terræ sanctæ situm describunt, dicunt in via Calvariæ fuisse templum, cujus ruinae nunc extant, *quod Sancta Maria de Spasmo diceretur, quia in eo loco B. Virgo occurrit filio portanti crucem, et præ dolore quasi exanimis concidit; et S. Bonaventura, lib. Medit. vitæ Christi, c. 77, de hac re loquens: Cernens (inquit) eum oneratum ligno tam grandi, quod primo non viderat, semimortua facta est præ angustia, nec verbum ei dicere potuit.* Alii vero hoc referunt ad illud tempus, in quo B. Virgo conspexit Christum nudum super crucem extendi, ut crucifigeretur. Unde Anselmus, dial. de Pass. Domini, ex persona Virginis sic inquit: *Cum venissent ad locum Calvariæ ignominiosissimum, nudaverunt Jesum filium meum totaliter vestibus suis, et ego exanimis facta fui.* Alii de toto tempore crucifixionis id affirmare videntur. Unde

in opuse. de Lament. virginis Mariæ, quod habetur inter opera Bernardi, sic dicitur: *Juxta crucem Christi stabat emortua mater, quæ ipsum ex Spiritu Sancto concepit; eos illi non erat, quia dolore attrita jacens pullebat, quasi mortua vivens, vivebat moriens, moriebatur vivens, nec mori poterat, quæ vivens mortua erat.* Et ad eundem modum loquitur Bonaventura supra, c. 79: *Credo quod vel propter angustiarum multitudinem absorpta erat, et quasi insensibilis facta, vel sem mortua facta est; nunc quidem multo magis quam cum obviavit ei crucem portanti;* et c. 80 idem clarius affirmat accidisse Virgini, quando Christus lancea est vulneratus: *Tunc* (inquit) *mater semimortua cecidit inter brachia Magdalenæ.* Et similia reperientur apud alios, qui meditationes vitæ Christi scripserunt, quos ex parte supra retuli, dispnt. 4, sect. 3.

10. *Responsio.* — *Quid B. Virgo in depositione corporis Christi de cruce senserit.* — Dicendum autem est, cum sit certum B. Virginem toto tempore passionis Christi hujusmodi animi et corporis affectionem passam non esse, certius tamen esse atque evidentiùs, multo minus in depositione Christi de cruce aliquid hujusmodi ei accidisse. De priore parte hujus sententiæ dixi nonnulla supra, disp. 4, sect. 3, ubi, præter auctoritatem Ambrosii, Anselmi et Bernardi, eam probavi ex verbis illis Joannis, c. 19: *Stabant autem juxta crucem Jesu Maria, mater ejus,* etc.; quæ veritatem hanc mihi convincere videntur, sicut et fere omnibus gravioribus expositoribus visum est. Si enim eo tempore quo Christus Dominus majorem ignominiam maximisque dolores sustinebat, nimirum dum vivus in cruce penderet, B. Virgo stabat juxta crucem inter hostes Christi sine ullo timore, et absque animi dejectione et infirmitate, quomodo credibile est in aliquo alio passionis tempore sensum aut constantiam amisisse? Nam si quid ejusmodi B. Virgo passura fuisset, maxime ex nimio dolore, atque magnitudine tristitiæ; sed tunc maxime doluit quando filius magis dolebat (erat enim affectu et animo cum eo crucifixus); filius autem gravissimum dolorem in cruce pendens vivus pertulit; ergo tunc maxime debuisset Virgo spasnum pati; certum est autem ex verbis Joannis, tunc nihil hujusmodi passam esse; ergo. Denique ratio universalis est, quia B. Virgo semper habuit perfectum dominium super omnes actus affectusque suos, atque ita regebat omnes motus portionis inferioris, ut nihil indeco-

rum, nihil dissonum in ea esse permetteret. Erat autem valde indecens, propter inferioris partis tristitiam ac perturbationem, corporis viribus et rationis usu privari; non igitur admisit in se B. Virgo talem affectum, sed quamvis acerbissime doleret, ita tamen moderabatur affectum suum, divinum beneplacitum ac gloriam, fructumque passionis, et hominum salutem considerando, ut posset corpore et animo constans inter dolores permanere. Quod si necessarium fuit, etiam divina virtus et gratia intercessit, quæ et robur ac vires corpori adderet, et humores corporis quasi contineret, ne præ doloris acerbitate nimium commoverentur. Ex qua ratione colligitur, B. Virginem non solum non passam esse spasnum; verum etiam neque aliquid egisse indecorum, neque aliquid quod non summam modestiam præ se ferret; sed (ut recte loquitur Anton., 4 par. Theolog., t. 15, c. 41, §1) *stabat verecunda, modesta, lacrymis plena, doloribus immersa, ita tamen divinæ voluntati conformis, quod (ut Anselmus ait) si oportuisset, ad implendam secundum rationem voluntatem Dei, ipsa filium in cruce posuisset atque obtulisset; neque enim minoris fuit obedientiæ quam Abraham.*

11. *B. Virginis constantia in depositione corporis Christi de cruce quanta.* — Et ex his tandem evidenter convincitur posterior pars. Quia quando Christus deponebatur de cruce, jam non sentiebat dolorem, jamque a multis agnoscebatur, atque honorifice tractabatur, quæ omnia multum poterant dolorem Virginis lenire. Deinde resurrectio ejus propinquior erat, de cujus fide B. Virgo erat certissima, et verisimile est ea spe sæpius animum suum erexisse, atque vires resumpsisse. Non est ergo in hac parte credendum picturis quæ ex vulgi opinione introduci potuerunt, quia fortasse non valuerunt aliter eximium Virginis dolorem pictura exprimere. Auctores vero (qui in contrarium adducunt) imprimis non sunt admodum antiqui; at antiquiores non solum illo modo non loquuntur, sed etiam contrarium sæpe indicant. Deinde aliqui ex illis libris qui afferuntur, incerti sunt; præsertim liber ille de Lamentatione Virginis inter incerta Bernardi opera ponitur. Dialog. etiam de Passione, Ansel. adscriptus, mihi est valde suspectus, tum quia stylus non redolet Anselmum; tum etiam quia multa in illo continentur, quæ nec gravitate, nec doctrina Anselmi digna videntur, ut verbi gratia, quod B. Virgo cœperit clamare et ejulare,

quando Christus lanceæ vulnus accepit. Denique etiam illi Patres non omnes expresse loquuntur: Anselmus enim in uno loco dicit, *quasi exanimis*; in alio vero, quamvis dicat, *exanimis facta fuit*, statim vero explicat non amisisse sensus officia. Dicit enim accepisse illico Virginem velamen capitis, ut Christum tegetet. Itaque verbum illud *exanimis*, solum est positum ad explicandam acerbitatem doloris. Eademque fere est Bernardi et Bonaventuræ sententia. Nam per exaggerationem quamdam locuti videntur, ut loco etiam supra citato dixi.

SECTIO III.

Utrum expediens fuerit Christum sepeliri

1. Ratio dubitandi esse potest, nam corpora defunctorum propter alterutram ex duabus causis solent sepeliri, scilicet, aut propter vivos, aut propter ipsum defunctum. Propter vivos quidem, vel ad eorum consolationem. Nam, ut Augustinus dixit, lib. 1 de Civit. Dei, c. 12, *sepulture mortuorum solatia sunt vivorum, dum eos quos amabant, prout possunt, honorant, atque honeste collocant.* Vel ad utilitatem corporalem, neque enim ferre possent corpora corruptioni obnoxia. Vel etiam ad spiritualem quemdam fructum, nam sepeliendo corpora mortuorum, fidem resurrectionis se habere testantur, et de futura morte frequenter admonentur. Propter defunctos vero, tum quia eorum honori consulitur ac famæ, quatenus adhuc manent in memoria hominum; tum etiam quia hoc modo plura pro eis fiunt suffragia, ac frequentius oratur. At vero in Christo Domino neutra harum rationum locum habebat; cum enim Christi corpus, et propter unionem ad Verbum corrumpi non posset, et paulo post suscitandum esset, propter se non indigebat sepultura; quia neque indigebat hominum suffragiis aut orationibus, neque ab eis honorem quærebat, majorque fuisset is, si ejus discipuli præsens corpus semper haberent ac venerarentur; et hoc etiam in majus ipsorum hominum commodum redundaret. Fuisset enim præclarior Christi confessio ac protestatio, majorisque charitatis opus atque indicium; igitur convenientius fuisset, corpus Christi sepulturæ non tradi. Et confirmatur, quia si tradendum fuit sepulturæ, debuisset saltem in loco sacro sepeliri, et sacris potius cæremoniis ac ornato, nimirum cum Psalmo-

rum et hymnorum cantu, etc., quam humano ac solum exteriori cultu.

2. *Christi corpus sepeliri decentissimum.* — Dicendum vero est primo, valde conveniens fuisse Christi corpus tradi sepulturæ. Hæc assertio intelligi potest, vel ex parte ipsius Christi, considerando illud opus quasi passive in ipso corpore. Et hoc sensu conclusio absolute est de fide, quæ satis probatur ex re ipsa. Quia ita factum est non sine magna Dei providentia atque consilio. Quidquid enim Christus vel vivens, vel mortuus passus est, ut sic, ex divina ordinatione fuit; fuit ergo convenientia absolute et simpliciter, sive hæc convenientia sumenda sit respectu ipsius Christi, sive respectu nostri, hoc enim posterius in præsentem verius est. Christi enim corpus propter se non admodum egebat sepultura (ut recte probat difficultas in principio tacta), quamvis etiam fuerit decens, eum post tam insignem mortem ab hominibus honorari reverenterque tractari. Respectu ergo hominum sumenda est præcipua convenientia hujus mysterii, ut notarunt Cyrillus, Augustinus, et alii super Joannem. Ac propterea Greg. Nazian., orat. 1, sicut dixit: *Mors adversus mortem, et resurrectio propter resurrectionem*, ita etiam adjunxit: *Sepultura adversus illam in terram reversionem.* Circa quæ verba sic inquit Elias: *Quoniam post transgressionem, istud Adamus audivit: Terra es, et in terram reverteris, idcirco sepultura Christus afficitur, atque in monumento collocatur, ut Adamum hac condemnatione liberet. Ita Domini sepultura nostram in terram reversionem delet.* Quod (ut supra dixi) non est intelligendum, ac si Christus per sepulturam nobis de novo quicquam meruerit, sed quia ex vi præcedentis meriti, et quia voluntarie passioni se, et sepulturæ prævisæ obtulit, illud corpus fuit potens ad liberanda nostra corpora ab illa maledictione quam in Adamo incurrerant. Addit præterea D. Thomas, convenientem fuisse Christi sepulturam ad nostram fidem de Christi morte et resurrectione confirmandam. Nam imprimis, quia sepeliri non solent, præsertim a veris et fidelibus amicis, nisi corpora vere mortua, neque vere resurgunt, nisi quæ veram mortem subierunt, ideo sepultura magnum fuit testimonium veræ mortis et resurrectionis. Ac deinde ipsum quoque sepulchrum et lapis ille superpositus perpetuum est monumentum, cum usque in hodiernum diem testis sit mortis et resurrectionis Christi. Unde eleganter Petrus Chrys., ser. 74, tractans illa